

УДК 327

Мотрен Святослав Миколайович,
аспірант кафедри теорії та історії політичної науки
Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРОБЛЕМНИЙ ВУЗОЛ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СВІТОВОГО ПОЛІТИЧНОГО ПОРЯДКУ

Означено труднощі на шляху до побудови глобального демократичного політичного порядку. Охарактеризовано і обґрунтовано глобалізм як одне з найбільш проблемних явищ сучасного світового розвитку. Подано розгорнутий огляд негативних практик, обумовлених глобалізованою політичною кон'юнктурою. Наведено ключові положення стратегії системного реформування.

Ключові слова: глобалізм, демократія, система світового порядку, міжсуб'єктні відносини.

У ХХ ст. демократія в її різних формах зуміла продемонструвати життєздатність, знайшла вихід із численних кризових ситуацій. Що ж стосується ХХІ ст., його реалій, то вони актуалізують імперативи оновлення демократичної системи, і це, насамперед, – глибокі соціально-економічні, політичні, культурні, духовні трансформації. У своїй динаміці вони збігаються з домінуючою тенденцією сучасного світового розвитку – глобалізацією, яка зумовлює формування нової системи світового політичного порядку, а ще відкриває перспективи становлення глобального суспільства. Повноцінна організація обидвох утворень потребує мережі глобального управління, здатної артикулювати спільні інтереси, виплекати і захистити систему універсальних цінностей, забезпечити загальні потреби та дати раду із небезпеками. Помітні уже наявні ознаки глобальних структур, їхні контури виразно проступають на тлі розширення простору міждержавного і наддержавного регулювання, зростання прав і повноважень глобальних наднаціональних інституцій.

Водночас можливість реально-діяльних звершень, здійснюваних, передусім, у інституціональній площині міжсуб'єктних відносин під девізом формування демократичної системи світового політичного порядку, ускладнюють численні виклики, котрі піддають адаптаційний ресурс демократії значному випробуванню: це чинники системного характеру – специфічні проблеми становлення демократичної системи, пов'язані, зокрема, з відсутністю соціально-психологічних і культурних засновків, які б могли сприяти ефективному функціонуванню демократії у новому для неї середовищі, а також її суто внутрішні, якісні проблеми, що опираються на міцний культурно-історичний фундамент. Оцінюючи наслідки глобалізаційних зрушень в цьому спектрі, маємо констатувати, що нині перетворення світового простору, регулювання міжнародних відносин, управління світовим розвитком здійснюється переважно в інтересах суб'єктів глобального управління. Так, поширення глобальних процесів демократизації, інтенсифікація світових взаємосплетінь теоретично надихають конструювання глобальної соціальної реальності, наближеної до демократичного ідеалу. Проте використання маніпулятивних технологій у глобальних процесах, розгорнутий арсенал різноманітних інструментів політичного тиску виявляють гостру проблематичність виведення демократичного порядку ухвалення політичних рішень на глобальний рівень. Глобалізація, з одного боку, стає промоутером конструкту глобальної демократії, стимулює пошук і розгортання демократичних форм глобальної взаємодії. Глобалізм, натомість, підтримує зворотні процеси, виступає чи не головним суперником практичного утілення явища глобальної демократії, спричиняється в результаті до виникнення своєрідного парадоксу, коли «демократична риторика маскує антидемократичний зміст політичного процесу» [5, с. 35].

Звідси, мета даної статті – окреслити перспективи розгортання демократичної моделі світового політичного порядку через подолання негативних практик/ деструктивних впливів,

продиктованих кон'юнктурними приписами системи глобалізму; а також – запропонувати шляхи вирішення актуальних проблем, аби привести у відповідність перебіг світової політичної практики нормам демократичного процесу.

Зауважимо: більшість положень, присвячених аналізу різнобічних аспектів побудови механізму глобальної демократії, торкаються перш за все критики саме чинної системи глобалізму, явищ і практик, які вона обумовлює. Водночас дослідники переважно ніколи не ставлять крапку по викладі критичних зауважень, що логічно витікають від споглядання дифузних процесів цієї сучасної глобальної дійсності та прочитання її змістових політичних виявів. За описом і прискіпливим витлумаченням численних проблем, як правило, надходять зважені і добре вивірені рекомендації, котрі подають, насамкінець, надійну стратегію системного реформування. Перш, ніж приступити до викладу її програмних засад, означимо труднощі на шляху до повної завершеності цього процесу.

З-поміж основних проблем демократії, що проявляються як на міжнародному, так і внутрішньополітичному рівнях, – звуження сфери суверенної влади державних демократичних інститутів, суперечності між системою міжнародного права, національними інтересами і правами людини, а також «автономізація політики». Як слушно зауважує Д. Коробка, у третьому тисячолітті змінюються головні параметри глобальних міжсуб'єктних відносин, а разом з цим і фундаменту міжнародної безпеки: «якщо раніше вони були пов'язані з військовою рівновагою, рівнем конфліктності та загрозою світової війни, то сьогодні на перший план виступає боротьба з нетрадиційними небезпеками – міжнародним тероризмом, транснаціональною злочинністю, незаконною міграцією населення, інформаційними диверсіями» [1, с. 74]. В умовах індивідуалізації, яка чимраз дужче посилюється, постмодерне суспільство стикається з проблемою дисбалансу між системою міжнародного права, заснованою на концепції держави і національних інтересів, та правами людини, що стали символічним капіталом демократичного театру світової політики, провідна роль в якому належить США та низці західних демократій. Її специфіку характеризують реалії, коли право громадян на свободу вступає в суперечність з правом держави на суверенітет. Проявляється це у випадках необхідності чи доцільності застосування сил міжнародного порядку, санкцій, з метою захисту громадян країни, їхніх прав та свобод, від авторитарного (недемократичного) уряду. Військові операції в Югославії, Іраку, Лівії, Сирії – це, одночасно, і захист прав людини, але й обмеження прав держав на свій суверенітет.

Донедавна вважали, що лише Захід переважно, якщо не виключно, надуживав або зловживав використанням свого традиційного символічного капіталу – декларація прав людини, демократичні права і свободи – для утвердження себе на чільному місці в геополітичній структурі могутності. Тому дехто з аналітиків надто однобічно трактували риторику глобальної демократії, пріоритети міжнародного права, здійснення гуманітарних інтервенцій, попри будь-які ідеологічні та ідейні виправдання, як його намагання прищепити свої цінності та моделі соціально-політичної організації іншим країнам. Однак, нині бачимо, що чимало інших зовнішньополітичних суб'єктів використовують подібну карту, аби ствердити свій вплив на глобальній політичній арені, маскуючи, щоправда, ці ж прийоми та інструменти відмінною концептуальною прерогативою. Найяскравіший приклад – оборона «життєвого» простору «руського миру»: захист прав національних меншин, представників етнічних (та й не тільки) російськомовних громад, що проживають за межами території Російської Федерації. І результати порівняння підходів полярних концепцій – глобальної демократії та «великої Росії» – свідчать не на користь останньої.

Втім, у будь-якому разі, низький рівень легітимності наднаціональних органів управління, котрі репрезентують сучасний світовий політичний порядок, нерівномірне застосування ними силових можливостей, надмірне втручання у справи одних держав-націй і мовчазне потурання різносторонній діяльності інших, що виливається у кризу суверенітету, неспроможність урядів ефективно розв'язувати внутрішні проблеми через зашморг

зовнішньої залежності, здійснюють потужний бар'єр перед постанням фактичної системи глобальної демократії.

Щодо внутрішньо суспільного рівня, то деякі теоретики, визначаючи кон'юнктурні приписи глобалізації, прямо доводять: вони об'єктивно обмежують можливості правлячих верхів реалізовувати принципи демократичної політики, вносять корективи у звичний для демократичного суспільства конфлікт низів та верхів. При цьому, нав'язування правлячій еліті визначених моделей поведінки, примушування її до ухвалення рішень в межах певного «коридору можливостей», супроводжується чітким внутрішнім прихиленням значної частини еліти до такої поведінки. Якщо еліта зазвичай байдужа до інтересів рядових громадян, намагається обмежити їхню участь у повсякденному політичному процесі, звужити простір публічної політики, – у глобалізованому світі ніби втрачає цільність свого менталітету, роздвоюється на прошарки: національно-орієнтовану і космополітизовану, керується вже не тільки власними вузькогруповими егоїстичними інтересами, але й новим розумінням загальнонаціональних інтересів. Космополітизований сектор, за цих обставин, провадить політику, яка визначається настановами глобалізації, трактує її як єдино правильний спосіб забезпечення соціального прогресу та ефективного задоволення широких громадських інтересів, але не як неминучу умову існування національної держави у сучасному світі. Незадоволення цією політикою, що виражається окремими прошарками суспільства, оцінюється ним лише як прояв вузькості чи провінційної відсталості.

Як доводять С. Гантінгтон, З. Бауман, К. Леш, до народження нової глобальної еліти призвело становлення дедалі більш інтегрованої глобальної економіки. Складається вона в основному з високопосадовців чисельних міжнародних організацій, керівників транснаціональних корпорацій та підприємств сфери високих технологій. Окрім того, до неї входить і значна частина істеблішменту розвинутих країн. Цим транснаціоналістам, стверджує С. Гантінгтон, досить незначною мірою властива національна лояльність, вони розглядають національні кордони як деякі перепони, котрі на щастя зникають, і ставляться до національних урядів як до залишків минулого, єдина корисна функція яких полягає у тому, щоб сприяти успішній глобальній діяльності еліт. Як результат, невпинно знижується позитивна кореляція між змінами в думці громадян щодо деяких питань внутрішньої і зовнішньої політики та характером реальної політики уряду [4, с. 507].

Очевидно, ці тенденції, що проявляється в суспільно-політичному житті багатьох розвинутих країн, створюють основу для висновків про прогресуючу втрату сучасною демократією її представницького характеру. Бо хоча зміна політичних лідерів здійснюється шляхом звичної для демократичних країн процедури вільних виборів, «представництво» цих демократій спрощується до формалізму – з багатьох важливих для життя суспільства питань політичні лідери ухвалюють закони і проводять політику, що суперечить висловленим пропозиціям та очікуванням значної частини населення. Іншими словами, з'являється тріщина, що поглиблює невідповідність між політикою реальною і запитами громадськості. Таку тенденцію змін дослідники характеризують поняттям «автономізації політики» (або «дефіциту демократії»). Виражається вона, насамперед, у поступовому зменшенні довіри до влади, її інститутів та політичних партій зокрема, а разом з цим – і в кризі парламентаризму. Як наслідок, знижується зацікавленість громадян у політичному житті та бажання брати у ньому участь. Або ж навпаки – відбувається звернення до якихось альтернативних, радикальних, навіть екстремістських форм вираження своїх громадсько-політичних настроїв. Це, безумовно, вносить суттєві зміни якісного характеру у функціонування демократичних систем, а також засвідчує неможливість реалізуватися тезі Ф. Фукуями про «остаточний тріумф» західної моделі ліберальної демократії над іншими формами суспільної організації. У підсумку, виникає розкол в самому суспільстві, загострюється боротьба чи конкуренція між ліберальною демократією та альтернативною ідеологією, або, як її називають, «транснаціональним прогресивізмом» [7]. Носії цієї ідеології дотримуються ідеї, що ліберально-демократична модель управління національною державою не відповідає

потребам сучасного світу, що глобалізація вимагає оновленої форми транснаціонального «глобального управління».

Так, суть існування самої демократії, як і зміни до неї, про що свідчать науковці, залишаються нез'ясовні. Зокрема, Р. Дарендорф вважає: відбувається пошук нових інституційних форм вираження конфлікту інтересів, бо представницька демократія вже не є такою невідхильною ідеєю, якою була колись. Та формування нової моделі – справа майбутнього. Інші ж знаходять цю тенденцію такою, що реалізується. Замість терміну «представницька демократія» пропонують вживати термін «лідерська демократія», оскільки вбачають відмінні особливості саме в тому, що характер політичного процесу визначається не політичними перевагами електорату, а «прагненнями і амбіціями політиків» [2, с. 1027-1029].

З'явилися послідовники в британського соціолога К. Кроуча, котрий розробив концепцію «постдемократії». Зокрема, американський дослідник Р. Рорті розглядає основні ознаки переходу політичних систем західного суспільства у постдемократичний стан. Серед них – послаблення організованих соціальних сил, яке позбавляє можливості протидіяти зростанню концентрації влади в руках політичних еліт та представників транснаціональних корпорацій, що дедалі більше набувають професіоналізму. В цьому проглядається тенденція «автономізації політики», з одного боку, а з іншого – проблематичність перспектив оздоровлення демократії «представницької». Сам фактор «автономізації політики» обумовлює байдужість значного прошарку мас до процесу ухвалення елітами політичних рішень, котрі торкаються їхнього життя. Це якоюсь мірою свідчить про зародження в демократичних суспільствах нової політичної культури, для якої характерна мовчазна згода частини населення із закритістю процесу ухвалення рішень та готовністю відмовитись добровільно від своїх прав та свобод.

Негативний вплив глобалізації на стан демократії визнають вчені багатьох країн. На думку українського політолога М. Шепелева, глобальні технології слугують виключно інтересам суб'єктів глобального управління. Проблема співвідношення демократії з цією новою реальністю він пов'язує з труднощами виведення демократичного порядку ухвалення рішень на глобальний рівень та проблематичністю гарантування легітимності наднаціонального механізму застосування сили і втручання в справи держав-націй, що стають звичними в цих умовах. Як твердить дослідник, криза суверенітету позначається на здатності держави формувати і проводити на своїй території певну політику з управління суспільством, вирішення внутрішніх проблем [5, с. 37].

М. Платтнер, визнаючи несумісність тенденцій глобалізації економіки з ліберально-демократичним принципом «самоуправління» в рамках національної держави, вважає, що мірою, «...якою глобалізація намагається стерти всі кордони між країнами і перемістити ухвалення ефективних рішень з національного на транснаціональний рівень, вона загрожує не тільки авторитарним, але й демократичним режимам». І ще: «глобалізація, доведена до її логічного завершення, – ворожа самоуправлінню по суті. Тому дуже малоймовірно, що світ без кордонів може стати демократичним» [3, с. 1061-1063].

Отже, можемо констатувати: науковим співтовариством переважно визнано і доведено: реальність функціонування сучасної демократії виявляється в тому, що демократичні уряди дедалі більше залежать від недемократичних міжнародних систем. Дослідження, проведені за останні два десятиріччя, підтверджують: в умовах глобалізації існуючі можливості впливу на реальну політику і рішення, котрі ухвалює влада, зумовлюють відчуженість громадян від традиційних інститутів глобальної демократії. Об'єктивне ж зниження спроможності політичних систем національних держав діяти згідно з запитом своїх громадян підсилює одне з давно назріваючих незадоволень щодо «закритості» політичної влади, відсутності каналів «зворотного зв'язку» і стає додатковим джерелом громадських розчарувань у сучасній демократії. Так, стикаємося із своєрідним парадоксом: суспільні трансформації, котрі відбуваються в багатьох регіонах світу, призводять, з одного

боку, до безпрецедентного розповсюдження системи політичної демократії, утвердження її цінностей в громадській свідомості, і, будучи натхненними демократичною аурою, змінюють світ. З іншого ж, все чіткіше проступає недостатня ефективність чинних демократичних інститутів, недовіра до них громадян. І це викликано переліком проблем як екзогенного, так і ендегенного характеру. Вказані тенденції знаходять відображення в дослідженнях як зарубіжних, так і вітчизняних вчених, аналітичних доповідях міжнародних організацій та рейтингових агентств. У пошуках витоку означеного парадоксу М. Шепелев розвиває наступну тезу: головна ознака кризовості демократії – тотальне відчуження суспільства від концептуальної влади; проблема дійсно демократичного устрою полягає не у способах голосування або інших атрибутах формальної демократії, а в побудові такого суспільного порядку, коли кожному буде відкрито доступ до всієї повноти системного знання, тобто до вершини концептуальної влади, яка є початком і кінцем всіх контурів управління у будь-якому суспільстві. На рівні ж глобального управління зробити це особливо важко [5, с. 37-39].

Втім, глобалізація, попри виразний деструктивний вплив, все ж залишається важливим аспектом становлення глобальної демократії, оскільки в своєму політико-управлінському вимірі стає домінуючою тенденцією сучасного світового розвитку. Викладене нашоюхує до висновку: перебіг глобальних трансформацій, нові виклики планетарного масштабу спонукають до активного осмислення сутності глобальної демократії, її ефективності, способів поширення крізь канали міжсуб'єктної комунікації поміж суб'єктами глобального простору, зважаючи на їхні культурно-ціннісні особливості. Це робить актуальним дослідження форм рефлексії глобальної демократії, механізмів її інституціональної трансформації як важливого чинника глобальних змін сучасного етапу на основі методологічних засад постнекласичної науки, що відображають нову соціокультурну реальність постмодерну.

Попри труднощі, пов'язані з вищезгаданими та й іншими невирішеностями, стратегію політичного реформування можна успішно втілити. Маршрут пролягає через привнесення демократичної легітимності до глобального політичного життя. Розробники космополітичних моделей глобальної демократії спромоглися витворити доволі потужний нормативний ресурс, звівши демократичну конструкцію на висотах ідеальної теорії. Крім цього низка учених пропонують практичні інституціональні моделі, чим доповнюють загальну будову конструкту глобальної демократії пакетом рекомендацій, готових до негайної імплементації. Не зациклюючись на революційних амбіціях трансформувати плюралістичну владну структуру, котра існує нині у світі, і віддаючи собі звіт щодо неможливості швидко досягти реструктуризації глобальної машинерії публічної влади, вони зберігають віру у дієвість реформаторських ініціатив, які крок за кроком наближають до реалізації проекту глобальної демократії.

Перспективи глобальної демократії пов'язують, перш за все, із переходом від системи світового порядку, де більш-менш визначальний вплив здійснюють демократичні країни, до повноцінно демократичної моделі світового політичного устрою. У цьому напрямку пророблено вже чималу роботу, яка тим більше потребує поглиблення:

- 1) Перегляд окремими суб'єктами установок своєї зовнішньої політики.
- 2) Реформування інституціональної структури, зокрема мережі чинних міжнародних організацій.
- 3) Підвищення дієздатності міжнародної судової системи.

На думку Д. Архібугі, фундаментальна проблема першого етапу – переоцінка своїх зовнішньополітичних пріоритетів демократичними країнами. Вони насамперед повинні навчитися будувати діалогічні взаємини з іншими, особливо тими, що розвиваються, та тими, хто лише намагається вступити на шлях активного розвитку, навіть якщо задля цього доведеться поступитися короткотерміновими інтересами. Солідарність розвинених демократій з цього питання – визначальна умова побудови консолідованого демократичного

міжнародного співтовариства [6, с. 87]. Встановлення відносин діалогу із недемократичними режимами – інший надважливий проблемний аспект. У внутрішній матриці авторитарних держав закладена фундаментальна нездатність до відтворення принципу діалогічності у своїй зовнішній, та й внутрішній політиці, сама природа налаштовує їх на примус, підкорення, стирання інакшості – реалізацію діалектики, що проявляється у формі відносин Я-Воно. Тож єдиним вирішенням проблеми є демократизація цих режимів. Якісним перетворенням у них сприятиме згуртованість демократій, ненасильницький цілеспрямований благо настроєний тиск з їхнього боку. Ситуація ускладнюється, коли недемократичні режими переплітаються з демократіями у площині кооперації, стають економічно взаємозалежними, що виключає можливість прямого тиску. І все ж одностайність демократій у принципових питаннях, проведення спільної інформаційної лінії проти агресора, витиснення його за рамки комунікації здатне покласти край імперіалістичній експансії.

На другому етапі необхідним видається заснування більш дієвих інститутів глобального регулювання, що мають розширити представництво громадян світу, а не слугувати майданчиком для дискусій між уповноваженими представниками національних урядів. Довгострокова програма утвердження глобальної демократії передбачає планомірне реформування ООН та інших чинних міжнародних організацій, а також розгортання мережі нових, надання їм ширшого спектру виконуваних функцій, аби посилити їхню політичну незалежність та наділити реальною суб'єктністю.

На третьому етапі вкрай доцільно зміцнити стержень міжнародного принципу верховенства права, доукомплектувати механізм підзвітності, відповідальності, аби держави в разі недотримання норм зазнавали збитків. Зокрема важливо зосередитись на вдосконаленні системи кримінальної юстиції, заохотити якомога більше держав до визнання юрисдикції, наприклад, міжнародного кримінального суду. Потрібно максимально повно систематизувати його діяльність, аби зробити ефективним інститутом для захисту прав слабших супроти сильних і найсильніших. Останні події, що сталися на міжнародній арені, серед яких – прояв агресії Росії проти України – актуалізують потребу у докорінній трансформації механізму розв'язання міжнародних спорів. Нинішня система переживає стагнацію і демонструє практично нульову результативність. Вирішальне значення відіграє перевага у ситуативній конотації сила-право. Усім масштабним міжнародним конфліктам, позначеним військовим протистоянням, навіть не пробували запобігти у юридичній площині, попередньо не розглядали судових справ через те, що суб'єкти просто не визнавали компетенції міжнародного суду, правомочності, винесеного ним акту. Розповсюдження принципу верховенства права, що стане творчим стержнем глобальної демократії, залежить від надання системі міжнародного судочинства примусової юрисдикції, коли суди функціонуватимуть у режимі фактичного трибуналу.

В контексті побудови глобальної демократії суттєво розширюється простір суб'єктності, оскільки змінюються канали комунікації. Зростає значення демократичної деліберації. Деліберативні спільноти не конче мають розташовуватися на одній території, достатньо лише об'єднавчих демократичних механізмів, щоб розмаїта множина груп за інтересами відчула себе одним цілим. Територіально-національна ідентичність замінюється на глобальну політичну. Транснаціональні соціальні рухи довели успішність деліберативної комунікації. Такі спільноти, а також організації, що їх представляють стають повноцінними носіями легітимної суб'єктності. Держави й надалі залишаються основними репрезентантами переконань своїх суспільств, а також творцями внутрішньо-ідентифікаційних конструктів, проте нині їх у цьому значно доповнюють інші суб'єкти. Дедалі більше актуалізується потреба у альтернативних виконавцях зовнішньополітичних доручень, котрі володітимуть достатньою компетентністю та репрезентативною здатністю.

У створенні альтернативних національним формам структур політичного представництва вбачають ключ до дверей глобальної демократії. Так, наприклад Д. Архібугі,

вважає Світову парламентську асамблею чудовою інституціональною моделлю для того, аби згуртувати людей з усього світу у рамках спільної політики, надати їм деліберативних можливостей для розв'язку проблем глобального характеру [6, с. 88-90]. Звичайно складно буде забезпечити такий інститут фактичною владою, налагодити логістику імплементації ухвалених ним рішень, втім він зможе неперевірено виконувати функцію форуму для формування громадської думки, завдяки чому витворюватиметься спільна глобальна ідентичність. Водночас цей інститут зможе опікуватися проблемами, а також виражати інтереси асоціальних груп, котрі позбавлені частково чи повністю політичного представництва (меншини, біженці, іммігранти, особи без громадянства).

Тож творення глобальної демократії відкриває безкрай простір для креативного мислення. Інтелектуальна експертиза найчастіше спричиняється до творчого втілення концепту. Наголосимо, що становлення глобальної демократії не визначають інтенції поодиноких суб'єктів. Прогрес в намірі матеріалізувати ідею охоплює якнайширше коло у прагненні сформувати ансамбль гармонійного багатоголосся. Умови сприяють цьому більше, ніж будь-коли.

Література:

1. Коробка Д. С. Символизация международных отношений. Бренд США на мировой арене : Pro et Contra / Д. С. Коробка // Вестник Российского университета дружбы народов. — Серия: Политология. — 2008. — № 5. — С. 72-80.
2. Мак-Грю Е. Транснаціональна демократія: теорія і перспективи / Ентоні Мак-Грю // Демократія : Антологія ; [Упорядник О. Проценко]. — К. : Інститут європейських досліджень. «Смолоскип», 2005. — С. 1025-1050.
3. Платтнер М. Ф. Глобалізація і самоврядування / М. Ф. Платтнер // Демократія: Антологія ; [Упорядник О. Проценко]. — К. : Інститут європейських досліджень. «Смолоскип», 2005. — С. 1051-1063.
4. Хантингтон С. Кто мы?: Вызовы американской национальной идентичности / Самюэль Хантингтон; [Пер. с англ. А. Башкирова]. — М. : ООО «Издательство АСТ»: ООО «Транзиткнига», 2004. — 635 с.
5. Шепелев М. А. Проблеми і перспективи глобальної демократії / М. А. Шепелев // Матер. IV Міжнар. наук.-практ. конф. «Розвиток демократії та демократична освіта в Україні» (Львів, 20-22 трав. 2005 р.). — Львів, 2005. — С. 32-41.
6. Archibugi D. The Hope for a Global Democracy / Daniele Archibugi et al. // Global Democracy: A Symposium on a New Political Hope. — New Political Science, Volume 32, Number 1, 2010. — P. 84-91.
7. Fonte J. Liberal Democracy vs. Transnational Progressivism: The Future of the Ideological War within the West [Electronic source]. — Mode of access: file:///C:/Users/Svyatoslav/Pictures/Fonte%20J.%20Liveral%20democracy%20vs%20....pdf.

Мотрен С. М. Проблемный узел демократизации мирового политического порядка

Означены трудности на пути к построению глобального демократического политического порядка. Охарактеризован и истолкован глобализм как одно из наиболее проблемных явлений современного всемирного развития. Предложено расширенное обозрение негативных практик/деструктивных влияний, обусловленных глобализованной политической конъюнктурой. Названы ключевые положения стратегии системного реформирования.

Ключевые слова: глобализм, демократия, система мирового порядка, междусубъектные отношения.

Motren S. A problem knot of democratization of world political order

The author defines difficulties on the way toward formation of the global democratic political order; characterizes and treats globalism as the main problematic phenomenon of world's modern development; gives a wide prospect of negative practices/destructive influences, which are considered to be the consequences of globalized political climate; offers the key elements of systemic reformation's strategy.

Keywords: globalism, democracy, system of the world order, inter-subjects' relations.

УДК 329.11

Шаповал Катерина Ігорівна,

магістр кафедри політичних наук

Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова

СУТНІСТЬ ТА БАЗОВІ ЦІННОСТІ НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ

У статті досліджуються основні підходи до визначення сутності неоконсерватизму, та основні цінності, які притаманні даній політичній ідеології. Проаналізовано основні економічні, соціальні та політичні пріоритети та течії неоконсерватизму.

Ключові слова: неоконсерватизм, політична ідеологія.

Актуальність обраної теми полягає перш за все в тому, що неоконсерватизм є однією з провідних ідеологій сучасного світу. З цією ідеологією пов'язані імена М. Тетчер, Р. Рейгана, Г. Коль, та сучасними представниками республіканської та консервативної партії США та Великобританії відповідно.

В кінці XX століття неоконсерватизм стає однією з найвпливовіших доктрин. Це підтверджує той факт, що уряди найпотужніших держав світу очолювали неоконсерваторами, а саме: в США – Р. Рейган, в Великобританії – М. Тетчер, в Німеччині – Г. Коль. Сьогодні в Великобританії неоконсерваторів репрезентує Д. Кемерон, лідер консервативної партії, та діючий прем'єр-міністр Великобританії. В США це республіканська партія, яка в даний момент знаходиться в опозиції, але є однією з двох найпотужніших партій Сполучених Штатів Америки. Християнський-демократичний союз представляє основні цінності неоконсерватизму в німецькому Бундестазі, а його лідер А. Меркель є федеральним канцлером Німеччини, одна з найвпливовіших політиків сучасності. Тому дослідження неоконсерватизму сьогодні є актуальними у контексті необхідності розуміння основних напрямків та складових зовнішньої та внутрішньої політики, яку проводять країни Заходу як основні актори на світовій політичній арені, що мають беззаперечний вплив на політичне життя інших країн.

Саме поняття «неоконсерватизм» дослівно означає «новий консерватизм», але в науковій літературі вживається також термін «сучасний консерватизм». В академічній літературі неоконсерватизм визначається як напрямок у західній соціально-філософській, політологічній і соціологічній думці, який виник у процесі перегляду ідей і цінностей лібералізму та консерватизму і фактично є їх новим синтезом. Інакше кажучи, неоконсерватизм постійно «балансує» між класичним лібералізмом, який вважає, що держава має бути підпорядкована суспільству, і класичним консерватизмом, який дотримується протилежної позиції.

Неоконсерватизм робить акценти на таких тезах: необхідність обмеження індивідуалізму сучасної людини; необхідно зміцнювати політичну та духовну єдність нації, зберігати її самобутність [5, с. 128]. Неоконсерватори завжди виділяли групове єднання, цементування традиційними для певного соціуму загальними і політичними цінностями тощо.

Загалом неоконсерватизм вдало переосмислив традиційні цінності притаманні консерватизму щодо відношення до реалій постіндустріального етапу розвитку суспільства